

Е. О. Бурдіна

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Гра з формою: новітні тенденції в подачі інтерв'ю та некоментованих відео

Бурдіна Е. О. Гра з формою: новітні тенденції в подачі інтерв'ю та некоментованих відео. Досліджуються новітні тенденції у використанні таких композиційних елементів журналістського матеріалу, як синхрон і некоментоване відео. Вивчені трансформації здебільшого спричинені інфотейнментом, для якого характерні невимущена «залаштункова» манера спілкування та «лайфова» тканина сюжетів. Запропонована класифікація основних тенденцій у подачі інтерв'ю в сучасних українських інформаційно-публіцистичних телепроектах. Зазначені негативні наслідки деяких нововведень, зокрема деформація традиційних журналістських засад.

Ключові слова: синхрон, інтершум, інфотейнмент, інформаційно-публіцистичні телепроекти, телебачення.

Бурдина Э. О. Игра с формой: новейшие тенденции подачи интервью и некомментируемого видеоряда. Исследуются новейшие тенденции в использовании таких композиционных элементов журналистского материала, как синхрон и некомментируемый видеоряд. Изученные трансформации вызваны инфотейнментом, для которого характерны непринужденная «закулисная» манера общения и «лайфровая» ткань сюжетов. Предложена классификация основных тенденций в подаче интервью в современных украинских информационно-публицистических телепроектах. Указаны негативные последствия некоторых нововведений, в частности деформация традиционных журналистских принципов.

Ключевые слова: синхрон, интершумом, инфотейнмент, информационно-публицистические телепроекты, телевидение.

Burdina E. Playing with forms: the latest trends of filing an interview and a video with no comments. The latest trends of using composition elements of journalistic material, as soundbite and no comments on Ukrainian television are considered. Learned transformations are determined by infotainment, which is characterized by a relaxed «behind the scenes» manner of communication and «live» style of materials. The classification of the major trends in the supplying of an interview in the modern Ukrainian info-publicistic television projects is proposed. Latest journalists' questions, mistakes of interviewee, words «off the record» are taken to the materials. The speech inside soundbites and no comments often includes colloquial style words and even invectives. There are more fragments of interview with jokes and bright details in the Ukrainian television air. The tendency of outside is filming the elements of this composition in action and frequently without camera mount. The negative effects of some innovations, in particular distortion of traditional journalistic principles, are shown.

Keywords: soundbite, no comments, infotainment, interview, info-publicistic TV-projects, television.

Інфотейнмент, вплинувши на зміст інформації та спосіб її подачі, не міг залишити без змін й інші рівні телевиробництва [3; 5]. Аналіз сучасного телебачення дозволяє простежити трансформацію композиційних елементів журналістських матеріалів, які є базовими для медіапродуктів майже всіх жанрів. Так, для стилістики інфотейнмента стала характерною, природною невимущена «залаштункова» манера спілкування та «лайфова» тканина матеріалів.

К. Гаврилов у праці «Як робити сюжет новин і стати медіатором» виділяє такі основні складники телематеріалу в інформаційних програмах, як синхрон, стендап, закадровий текст, відеоряд та інтершум (некоментоване відео / лайв / лайф). Можна сказати, що ці композиційні елементи є базовими для медіапродуктів майже всіх

жанрів [1]. У інформаційно-публіцистичних проектах, які ми обрали за об'єкт наукової розвідки, додатковими складниками виступають музика та шуми. Предмет нашого дослідження – трансформація синхрона в телепроектах публіцистичного типу на українському ТБ, зокрема у програмах «Подробиці тижня» («Інтер»), «Факти тижня з Оксаною Соколовою» («ІСТV»), «Події тижня» («Україна»), «ТСН-Тиждень з Аллою Мазур» («1+1»).

Актуальність наукової розвідки зумовлена тим, що інтерв'ю – найбільш поширений метод отримання інформації та окремий жанр. За даними американських дослідників, проведення інтерв'ю займає від 80–90 % робочого дня журналістів-новинарників [4]. Левову частку унікальної інформації працівники ЗМІ отримують саме за допомогою цього методу

збору даних. При цьому особливо актуальним стає дослідження й іншого композиційного елемента – некоментованих відео як таких, що зумовлюють посилення динамічності сюжету.

Якщо звернутися до традиційного погляду на синхрон, то на телебаченні роками формувалися класичні правила щодо отримання, обробки та місця фрагмента інтерв'ю в сюжеті [1; 2; 4]. Вони обумовлені особливостями глядацького сприйняття інформації та різноманітними прикладними й естетичними вимогами до кінцевого медіапродукту. Ці правила та норми трансформуються з часом. Так, якщо для телебачення 1980-х і навіть 1990-х років були характерні довгі фрагменти інтерв'ю, які тривали хвилину та більше, то зараз світові стандарти диктують зовсім інші вимоги. К. Гаврилов зазначає: «"Людина з вулиці" може змістовно та емоційно втримувати синхрон [тобто втримувати увагу – прим. авт.] 3–5 секунд. Більш підготовлений та освічений учасник події здатен витягнути синхрон 8–12 секунд. Завзятий балакун осилить і 20 секунд. Президент або інші персони першої п'ятірки держави можуть говорити до 45 секунд. Щоправда, такі довгі синхрони рідко потрапляють в сюжет. Звичайна довжина синхрона має бути в межах 8–15 секунд» [1:154].

Переорієнтація інформаційно-публіцистичного сегмента на концепцію інфотейнмента спричинила вже не технічні зміни в поданні фрагментів інтерв'ю, а змістові. Ми виокремили такі основні стилеві тенденції використання синхронів в інформаційно-публіцистичних телепроектах на сучасному українському телебаченні:

1) Включення до ефіру слів журналіста.

Для працівників радіо та телебачення завжди бажаніший відкритий тип питань, бо тоді можна вирізати слова журналіста, залишивши лише фрази інтерв'юваного. Останнім часом усе частіше питання залишають навіть тоді, коли воно не несе додаткової інформації. Загалом доречною така стилістика стає, коли журналіст також присутній у кадрі. Із поширенням інфотейнмента журналіст постійно й майже навмисно присутній у кадрі, «вмонтований у подію» (нарівні з учасниками подій, як такий самий учасник), і в синхронах у тому числі. Ця зміна в поданні інтерв'ю відповідає і тенденції до діалогічності, яка багато в чому змінила функції, тематичне наповнення і сталі характеристики синхронів.

Так, усе частіше при монтажі залишають навіть декілька питань-відповідей для створення мінідіалогу. Наприклад, у сюжеті про Великдень у Донецьку («Подробности недели», 1.05.2016) присутній мінідіалог журналіста Андрія Лаща з місцевим жителем, який допомагає реставрувати храм перед святом:

– Купол, стеля витримують? [про встановлення панікадила – прим. авт.]

– Авжеж, витримає! Так до війни й було...

– Я просто дивлюся: ушкоджений трохи...

– Ну не трохи – сильно. Але нічого. Все витримає!

Візуально цей мінідіалог організований таким чином: спочатку в кадрі журналіст та місцевий житель, після першого питання – наїзд камери на співрозмовника, під час другого – від'їзд, щоб було видно журналіста, і потім знову наїзд на інтерв'ююваного.

У матеріалі «Чи зможе нинішній Кабмін стати урядом технократів?» («Факти тижня», 02.03.2014) кореспондент «ловить» А. Яценюка біля сходинок будинку Уряду:

– Арсеній Петрович, Ви відразу на роботу? Без відпочинку?

– В наступному житті відпочинемо.

Вони жмуть один одному руки, переговорюються, журналіст додає:

– Вітаємо Вас!

Цей епізод також має за мету закріпити авторитет кореспондента. Схожий приклад – інтерв'ю ведучого Дмитра Анопченка з експертом на врученні Оскара («Подробности недели», 22.02.2015) починається з кадру, де вони розмовляють і сміються. Закадровий текст запевняє, що це поважний кінокритик, і першими в діалозі стають саме його слова: «Дмитре, дуже радий бачити Вас тут знову на червоній доріжці. Відчуваю, Оскар почнеться, якщо вже ми тут з Вами зустрілися».

2) Включення огривів і немовного матеріалу до синхрона. За стандартами монтажу новин (як інформаційних, так і аналітичних випусків) фрагмент інтерв'ю має складатися з речення або кількох без додаткових подробиць (одна-дві думки відповідно). К. Гаврилов дає таке визначення синхрона в новинарних програмах: «Синхрон – вузький і короткий, тільки головне й швидко. Синхрон – "дубинка". Б'є швидко, але сильно» [1:155]. Включення до цього композиційного елемента зайвих слів та невербальних сигналів завжди було характерно переважно для художньо-публіцистичних жанрів. В останні

роки і в новинах можна часто зустріти роздуми співрозмовника в кадрі, зітхання, немовні паузи, фонічні огріхи, вигуки, що подовжують синхрон. Наприклад, у сюжеті «Чи будуть голосувати переселенці» («Подробности недели», 4.10.2015) розповідь матері двох дітей про їхнє життя в холодному санаторії завершується не словами, а її кашлем, вже після того, як вона закінчила думку. Такий варіант вирізання фрагмента інтерв'ю стає доречним, щоб показати наслідки неналежних умов життя родини. Сюжет про підсумки річного правління влади містить синхрон: *«Люди, ми живемо по-старому, а не по-новому»*, який вирізняється своєю активною жестикуляцією («Факти тижня», 31.05.2015).

Але нерідко подібні невербальні елементи, мовні помилки співрозмовника включаються не для створення емоційного навантаження чи додаткових смислів, а лише з метою розважити глядача. Наприклад, у сюжеті «Факти тижня з Оксаною Соколовою» (18.05.2014) під час інтерв'ю в директора підприємства дзвонить телефон, і цей фрагмент не вирізають із синхрона. Нерідко не вирізаються навіть ті зайві слова, яких легко можна було позбутися. Синхрон матеріалу про майбутні регіональні вибори починається з повтору через паузу *«якщо ви... якщо ви...»* («События недели», 08.02.2015). Такі огріхи також створюють ефект невимушеного мовлення.

3) **Включення до ефіру тих слів, які інтерв'ююваний говорить не на камеру.** У таких випадках глядач часто за інтонацією та непрямими мовними показниками розуміє, що співрозмовник говорив ці слова лише журналістові. Так, у сюжеті «ТСН. Тиждень» щодо святкування річниці Незалежності України (25.08.2013) синхрон колишнього президента Леоніда Кравчука виглядає так: *«Я знаю, для Вас дуже важливо, щоб я розказав, як я мріяв, як я це думав, як я ходив до церкви, як я молився... Ооо! Головне – не в цьому»*. Із контексту зрозуміло, що швидше за все цей фрагмент був записаний на початку інтерв'ю і був продовженням такого етапу розмови, як «розминка». Але саме ця частина пішла до ефіру через свій емоційний складник, а щось «головне» так і залишилося за кадром.

Ще однією особливістю, притаманною інфотейнменту, є манера інтерв'ю, коли журналіст і оператор входять до кабінету чиновника вже з увімкненою камерою, ніби застигаючи його за кулісами, і усе, про що вони говорять у підготовчий період перед інтерв'ю,

насправді стає найцікавішим і також береться синхронно до сюжету, бо це виглядає невимушено, без розсадок, і таким чином виходить справжній живий діалог. У такому вигляді це часто дозволяє уникнути штучності «кабінетних» синхронів і підготовленої мови представників влади.

Але це може бути й не державна установа, а будь-яка інша. Раніше цей «бекграунд» ніколи не розглядався як робочий ефірний матеріал, з якого можна нарізати синхрони. Наприклад, сюжет про зростання цін на ліки містить саме такий вид інтерв'ювання: журналіст вривається з камерою до аптеки, і глядач може спостерігати за початковою суперечкою з фармацевтами, а вже потім за першими питаннями про різкий стрибок вартості препаратів («ТСН. Тиждень», 31.05.2015).

Звичайний стандартний синхрон покупниці на ярмарку про те, що раніше було дешевше і була представлена тільки домашня продукція, переривається продавцем, який влізає до кадру. Починається суперечка, яка повністю вийшла в ефір («Факти тижня», 17.05.2014). Нерідко самі по собі ці сварки не несуть додаткових фактів або цікавих оцінок, але під впливом розповсюдження шоуізації, де будь-який конфлікт є прикрасою матеріалу, вони потрапляють до кінцевого варіанту сюжету.

Нерідко в синхронах так і звучить: *«це ж не для запису»* чи *«я говорю не на камеру»*. Початок у студії інтерв'ю з генсеком НАТО виглядає таким чином: кадри технічного приготування, тим часом Андерс Фог Расмуссен питає в журналіста:

– *Ми ж це не почали... (обертається, посміхається).*

– *Ось дасте мені сигнал, що вже почали... (жартує).*

– *Просто вирішив пересвідчитись.*

Голова Харківської обласної державної адміністрації Ігор Балута, коментуючи знесення пам'ятника В. Леніну, спочатку переговорюється з журналістом, чи варто його відновлювати: *«Нехай визначиться Геннадій Адольфович. (Сміється) Я жартую»*. А потім вже додає серйозно: *«Авжеж, справа, які пам'ятники ставити, належить громаді»* («Факти тижня», 05.10.2014).

Синхронизуванню по темі розмови жительки Донецької області передують її фрази, сказана явно до того, як вона думала, що почався запис: *«Андрійко, покажеш всю правду?»*. У закадровому тексті журналіст зазначає, що жінка давала йому інтерв'ю рік тому

(«Подробности недели», 01.03.2015). А в матеріалі про реформу міліції перед коментарем по темі сюжету нам показують репліку жінки: *«Це ви аж з Києва приїхали? Прямо з Києва? Ой, Божечки!»* («События недели», 12.07.2015). У сюжеті «Фактів тижня» (4.10.2014) вставляється синхрон генерала: *«Вибачте, президент дзвонить»*.

Більшість наведених прикладів мають за мету підвищити авторитет: чи то журналіста, чи то інтерв'ююваного. Але є такі випадки, коли це є порушенням етичного кодексу журналіста, який заздалегідь оговорює, чи буде інформація «on the record», «background» або «off the record». Порушення домовленостей чи навмисна прихована зйомка вважається доречною лише у випадках особливої соціальної значущості почутого.

4) Максимальне наближення до розмовного стилю: емоційно-експресивне забарвлення (порівняння, синоніми, метафори і т. п.) та просторічна лексика, специфічні фразеологізми, скорочені слова, фольклоризми, вигуки, діалектизми тощо. Синхрони з різноманітними тропами та стилістичними фігурами нерідко вставляють у сюжети саме на політичні теми. Наприклад, *«Карфаген має бути зруйнований»* – про стару владу («ТСН. Тиждень», 15.09.2013), *«водичка – просто суперська!»* («Подробности недели», 01.09.2013), *«уряд-камікадзе»* – про масове звільнення міністрів («Подробности недели», 7.02.2016) тощо.

Матеріал про першу хвилю мобілізації («Факти тижня», 25.01.2015) містить змінений сталий вираз: *«Горіла хата, гори й сарай»*. А декілька сюжетів про знесення пам'ятника Леніну у Харкові взяли один і той самий фрагмент із соціальних мереж. Після повалення хтось біжить до постаменту, хватає фрагмент і показує його на камеру телефону зі словами: *«Ось він, мій шматочок»* (інтонація подібна до горлунівського *«моя радість»*).

Також частими є фрагменти інтерв'ю із цікавими порівняннями. Наприклад, у матеріалі з прогнозом, що далі буде з гривнею («Факти тижня», 28.09.2014), наводиться коментар фінансового експерта про НБУ: *«Їх дії запізнілі, занадто комплексні, неточні... Вони... Бігають таргани, а вони з мухобійками бігають за цими тарганами»*. До несподіваного порівняння вдається і лікар з Грузії: *«Лікарня – це не Макдональдз, лікарня – це не Макдрайв. Черга може бути від однієї години до п'яти. Чомусь усі думають, що їх повинні обслужити в*

лікарні ще вчора» («События недели», 10.05.2015).

Вдалий приклад народного фольклору можна знайти в сюжеті про те, чи варто пересічному українцю чекати прибавки до зарплатні («События недели», 08.02.2015). Незвичайний початок сюжету – синхрон: *«Якщо вам в кишеню залізуть, ви, звичайно, скрикнете. Раз залізуть, два залізуть, ну а потім звикнете»*. Журналіст підхоплює думку в закадровому тексті: *«Ось так з жартів-примовок починається наша розмова з таксистом Олександром. Він один з небагатьох, хто в цій сфері працює офіційно»*.

Такі синхрони повністю відповідають інфотейнментовим тенденціям, прикрашаючи тканину матеріалу яскравими алюзіями, тропами та стилістичними фігурами. Крім цього, вони допомагають вималювати образ самого інтерв'ююваного.

5) Включення синхронів зі стилістично зниженими, лайливими, вульгарними словами і навіть з інвективною лексикою. Подібні вставки можна віднести саме до тенденції шоуїзації, бо вони мають за мету шокувати глядача та розважити його, адже сміх викликають ті речі, які не вписуються у стандартне уявлення. Телебачення багато років було осередком літературної мови, особливо це стосується новин, тому поява в ефірі лексики такого роду мимоволі викликає в багатьох посмішку. Наприклад, у сюжеті «ТСН. Тиждень» (19.05.2013) про те, що українців атакували жуки, які нищать врожаї за хвилини, показують нарізку зі слів жительок одного з села. Два з трьох синхронів містять такі фрази про комах: *«собаки гризуть», «собача душа»*. Інший приклад народних висловів – фрагмент сюжету про виборчу кампанію («События недели», 20.09.2015), де бабуся, перериваючи інтерв'ю з журналісткою, починає кричати: *«Пішов геть! Це не вам, це собаці. Пішов геть! Закрий його, інакше я його вкрою»*.

Ще одна категорія синхронів, де не вирізаються лайливі слова, – це фрази політиків. Сюжет «ТСН. Тиждень» за 17.11.2013 року містить фрагмент інтерв'ю І. Богословської: *«Ви привезли зовсім інший проект. Ви нас за ідіотів маєте?»*. Нерідко в сюжет навмисно вставляються синхрони відомих одіозних діячів політичної арени. В. Жириновський після зняття Є. Плющенко зі змагань у Сочі, видає фразу: *«Ми введемо поправки в закон: дві Олімпіади – і все. Ніяких три, чотири... Дві – і пішов геть!»* («Факти

тижня», 16.02.2014). А синхрон О. Ляшка стає одним із завершальних в матеріалі про те, як у Верховній Раді підняли на руки А. Яценюка: *«Брати тягати прем'єра за яйця – це не емоційність, це шизофренія»* («Факти тижня», 13.12.2015).

У репортажі про зміни в головному законі країни звучить такий фрагмент інтерв'ю члена конституційної комісії: *«Питання Садового, що не потрібно приймати Конституцію, – за це все потрібно карати. Це не питання місцевого самоврядування: чого ти туди лізеш? Лайном займайся, блін, своїм – лампочками»* («Факти тижня», 06.09.2015). Можна також сказати, що іноді такі вставки залишають і для того, щоб показати низький рівень культури деяких чиновників чи народних обранців.

Інвективна лексика в ефірі маскується. При цьому часто синхрони з нею взагалі не несуть смислового навантаження і вставляються лише для розваги аудиторії. Наприклад, у репортажі про сезон харчових отруєнь («События недели», 14.06.2015) журналіст знімає на базарі. Глядач довго спостерігає за сперечаннями кореспондента та продавця, що закінчується наступом останнього зі словами: *«Я тобі зараз камеру ... нііі!»*. Цей епізод не мав жодного значення для розв'язання поставленої проблеми, але був залишений при монтажі задля штучного загострення конфлікту.

Подібна ситуація спостерігається в сюжеті «ТСН. Тижня» (6.10.2013), де журналіст проводить експеримент: їде з дальнобійником у маршрут, щоб з'ясувати, чому представники цієї професії бояться України. Матеріал складається з великої кількості діалогів, знятих на скриту камеру, які здебільшого не сприяють досягненню поставленої мети: лайка в черзі, замовлення кави, пропонування жінками на дорозі своїх «послуг».

6) Деталізація. Часто в синхронах залишаються, здавалося б, зайві побутові деталі, але вони допомагають яскравіше окреслити ситуацію, явище, предмет: *«Я купив капці та шорти, щоб ходити у них у готелі. Але не думав, що буду ходити в них на хокейний матч»* («Факти тижня», 16.02.2014), *«Цю ковбасу не хочуть їсти навіть коти»* («Факти тижня», 17.02.2015).

Але є й ті, які апелюють лише до розваги та гумору, причому нерідко низького: у сюжеті про Міжгір'я активіст зазначає, що *«пропало багато особистих речей Януковича, у тому числі його труси»* («Подробности недели»,

05.07.2015), у матеріалі з Майдану один із присутніх закликає: *«Розходьтєся вже по домівках, кохайте своїх дружин...»* («Факти тижня», 23.02.2014).

7) Синхрони в русі. Як і стенд-апи, записування інтерв'ю, комбінованого з дією, додає динаміки в матеріал. Сюжет про життя східних регіонів країни («Подробности недели», 15.02.2015) повністю побудований на синхронах у русі, причому активним учасником стає і сам журналіст. Під час інтерв'ювання він готує зі співрозмовницею салат, допомагає чергувати на кухні, з іншою жінкою розмовляє, тримаючи таз із випраною білизною, а вона тим часом розвішує речі. Це допомагає змалювати побут людей, які опинилися у скрутній ситуації.

Іноді це активна діяльність може передувати синхрону чи завершувати його, а інколи бути в середині. Наприклад, сюжет про темний бік мобілізації містить кадри із колишнім розвідником, в яких він робить фізичні вправи, після чого розпочинається розмова на камеру («Факти тижня», 07.09.2014). Така подача може бути доречною, бо журналіст, нехай і в такий спосіб, показує компетентність інтерв'юваного.

А ось у наступних прикладах вбачаємо тенденції шоуізації. У репортажі «Фактів тижня» про пільги депутатів (08.03.2015) інтерв'ювання одного з народних обранців відбувається по дорозі до метро: *«Там бардак, ніхто не хоче робити, гульба, крики, приходять, ніби порішати кожен свої питання»*. Наступного депутата журналістка «ловить» під час його традиційного запливу в річці.

8) Включення смішних синхронів: як просто кумедних, так і безглузких. Нерідко в ефір ідуть саме анекдоти чи жарти, які прозвучали з уст інтерв'юваних. Так, у матеріалі про візит віце-президента США Джо Байдена вибраний такий його синхрон: *«Ми (має на увазі президента Петра Порошенко) проговорили по телефону, напевно, вже 1000 годин. І це більше, ніж я говорю зі своєю дружиною. Думаю, і він, і моя дружина не в захваті від цього»* («Подробности недели», 13.12.2015). Можна тільки захоплюватися ораторською майстерністю американського політика, бо ця деталь не є порожньою спробою показати соє відчуття гумору, вона яскраво окреслює, що між політиками постійно тривають переговори.

Але здебільшого такий вид синхронів є

даниною шоуїзації. У матеріалі про те, що фанати «ВІА Гри» сперечаються, хто із дівчат кращий, один із опитуваних відповідає на питання: *«Яка мені більше подобається з трьох? Обидві»*. Інший чоловік після обрання фаворитки вдається до розгалужених роздумів: *«Я дев'ять разів одружений був, розумієте, тож трошки розбираюсь у дівчатах, в цих пропорціях. Якщо б вона за мене заміж пішла, то нерухомість би переписав й іномарку»* («ТСН. Тиждень», 17.11.2013).

У репортажі про дешевий літній відпочинок журналіст, розповідаючи про варіанти винаймання житла, зазначає, що *«туалет надворі, але який»*, потім іде синхрон хазяїна: *«Ось видніється навіть лермонтовський парус одинокий...»* («События недели», 12.07.2015). «ТСН. Тиждень» знімав розслідування про лікарню на Волині, і потім повертається до цієї теми в одному з ефірів (12.07.2015), де журналіст бере інтерв'ю у тих, хто брав участь у минулому матеріалі: *«Мені чоловіки тепер говорять: "Оксано, ти – зірка!" А я (кокетуючи): "Але мене мало показали..."*». Як бачимо, ці синхрони не несуть жодної інформації, але мають викликати посмішку в аудиторії.

Дуже часто такі фрагменти інтерв'ю використовуються задля сміху над політиками. У декількох програмах повторюється фрагмент із закордонного інтерв'ю В. Януковича:

- *Що поганого, що я підтримував?*
- *Що підтримували?*
- *Цих страусів.*

У сюжеті про другий тур прийняття законів у Верховній Раді («Подробности недели», 15.11.2015) журналіст наводить інформацію про те, що голосування обернулося особистою трагедією для лідера «Самопоміч» Є. Соболєва, котрого *«навіть дружина з дому вигнала за те, що він не підтримував правку з самого початку»*. Потім слідує синхрон «жертви»: *«Я по-справжньому не ночував вчора вдома не тому, що ми посварилися, а тому що мені не потрібна вдома Раїса Горбачова. Я кажу: "Маруся, якщо ти до мене зараз звертаєшся як виборець, то запишися на прийом, в мене є приймальні дні"»*. Журналісти не просто залишають цей беззмістовний синхрон, а ще й обіграють його у ряді фотоколажів.

Видом інтерв'ю, призначеного, щоб розважити глядача, часто стає і бліц-опитування. За тими фрагментами, що йдуть до ефіру, зрозуміло: метою журналіста було не

дізнатися точку зору громадян, а виставити їх неосвіченими чи просто посмішити реципієнтів кумедними відповідями аудиторії. Так, у сюжеті про сильний снігопад кореспондент питає людей на вулиці, наскільки їм зручно йти, на що отримує таку відповідь: *«Як корова на льоду»* («Факти тижня», 24.01.2014). У матеріалі про декомунізацію («Факти тижня», 20.12.2015) кореспондент розповідає про перейменування вулиці на честь одного з головних героїв роману «Атлант розправив плечі» Джона Голта (Айн Ренд). Потім, повторюючи знамените питання із цього твору: *«Хто такий Джон Голт?»*, журналіст звертається з ним до перехожих. Хтось чесно відповідає, що не знає, а хтось починає висловлювати дивні здогадки.

Серйозний репортаж про те, що Україна перебуває на межі дефолту («События недели», 24.05.2015), теж розбавляється опитуванням на вулиці. Кореспондент розповідає людям, що всі вони мають борг 1600 доларів (поділений на населення борг перед МВФ), на що отримує передбачувані здивовані й обурені реакції: *«Я нікому нічого не винен»*, *«Я нічого не брав у борг»* тощо. Сюжет про настання епідемії грипу містить бліци про те, як потрібно себе захистити від вірусу. У ефір пішли лише пропозиції народних методів, у тому числі кумедні: капати перекис водню в ніс, їсти прополіс і цибулю, тиснути на ніздрі, при цьому жодної поради лікуватися традиційно до матеріалу не включили. А комічний ефект був закріплений за допомогою веселої музики як тла («Подробности недели», 25.01.2016).

Можна сказати, що одним із критеріїв вибору синхрона до випуску все більше стає його несхожість на стандартний фрагмент інтерв'ю, що ніяк не стосується якісного інфотейнмента. Це може бути досягнуто і за допомогою монтажних ефектів, але частіше журналісти обирають незвичайний зміст чи форму зйомки. Наприклад, у сюжеті про нову Верховну Раду глядач довго спостерігає за тим, як один із депутатів ховається від журналістів, а вони його таки наздоганяють та ставлять питання («Факти тижня», 30.11.2014). У матеріалі «Событий недели» про подорожчання алкоголю (28.06.2015) актор Віктор Андрієнко перед інтерв'ю замовляє в барі якийсь міцний напій, а вже потім починає розмовляти з журналістом.

Відрізняється від цих прикладів синхрон Богдана Бенюка («Факти тижня», 06.07.2014): *«А він [парламент – прим. авт.] ці поправки не*

вносить. А чому не вносить? [з посмішкою, переводить погляд на камеру]. Як ви гадаєте, шановні телеглядачі?». У словах інтерв'ююваного є певний підтекст, який автор сюжету хоче донести до аудиторії.

Другий композиційний елемент, який також зазнав трансформаційних змін, – це лайф (він також називається інтершумом, некоментованим відео чи фрагментом без коментарів). Одна з головних функцій цього композиційного елемента – «оживити» структуру матеріалу та уявно перенести глядача на місце події. Тому до репортажів з активних подій, наприклад, концертів чи спортивних змагань, завжди включають і лайфи.

Усе різноманіття фрагментів «без коментарів» можна умовно поділити на два типи: з головною діючою особою та без. Тенденції шоуїзації для першого виду схожі із названими трансформаціями синхронів. До ефіру йдуть фрагменти, які можуть розважити, шокувати та вразити глядача. Наприклад, у сюжеті про приїзд держсекретаря США Джона Кері показують бабусю, яка зустрічає політика, викрикуючи: *«I saw you on TV! Я бачила Вас на телебаченні!»* («Факти тижня», 09.03.2014).

Лайливі інтершуми також часто включаються в матеріали. Сюжети декількох програм про майбутні президентські вибори містять лайф слів О. Турчинова до П. Симоненка у відповідь на його розповідь про напад: *«У Вас нема ні совісті, ні честі. Сідайте на своє місце, брехун!»*. Це часта ситуація, коли такі вислови політиків потрапляють майже в усі випуски новин. Нерідко журналісти роблять добірку таких скандальних фрагментів. Так, у репортажі з Верховної Ради («Факти тижня», 08.11.2015) майже поспіль ідуть лайфи: *«Не заводьте коханок тоді»* (А. Геращенко), *«Я плювати хотів на таких депутатів»* (В. Гройсман).

Що стосується другого типу інтершуму, то вибір журналістів також часто падає на сенсаційні чи кумедні уривки. Інколи саме з них починається сюжет з метою привернути увагу аудиторії. Так, репортаж про проблему децентралізації (6.09.2015) стартує зі скандування мітингувальників: *«Ганьба!»*, що

характеризує реакцію частини населення.

Але часто все ж таки в ефір ідуть саме беззмістовні смішні лайфи. Одна з постійних причин для глузування – передвиборчі дії депутатів. У сюжеті про пристрасті навколо парламентських виборів («Факти тижня», 28.09.2014) звучить такий закадровий текст про кандидата С. Клюєва: *«Причому на окрузі він має непогані шанси, враховуючи його ... потенційний артистичний талант»*. Після цього йде лайф із концерту, де діти танцюють навколо зазначеного діяча і співають: *«Дядя Клюєв давай, давай, давай!»* (переробка пісні гурту «Серебро» «Мама Люба»). Потім ілюструється кандидатура «співочого ректора» М. Поплавського музичною цитатою з його кліпу «Я приречений на любов» у обіймах декількох дівчат з модельною зовнішністю. Схоже організована розповідь про колишнього мера Києва Л. Черновецького: *«Цей любитель бабусь і пісень прийшов до влади у столиці долларовим мільйонером, від зарплати відмовився, але за дві каденції своє матеріальне становище тільки поліпшив»*. Після цього йде лайф дуже неякісного співу экс-мера на його передвиборчому концерті («События недели», 15.03.2015).

Підсумовуючи, можна сказати, що на сьогодні існує тенденція урізноманітнення стандартних правил використання синхронів і некоментованих відео, перш за все для створення додаткових смислових та емоційних рівнів і привертання глядацької уваги через розвагу. Але в гонитві за яскравими формами подачі й ефективністю донесення повідомлення відбувається часте викривлення цих принципів у бік порожньої розважальності й навіть порушення базових засад журналістики, що виявляється в перекручуванні інформації, шокуванні глядача, включенні до тексту зайвих подробиць особистого життя, вживанні грубого гумору тощо.

Детальне вивчення цих тенденцій може бути корисним як для спеціалістів із соціальних комунікацій, так і для журналістів-практиків. Перспективним є вивчення інших стильових тенденцій у сучасних інформаційно-публіцистичних проєктах українського телебачення.

Література

1. Гаврилов К. В. Как делать сюжет новостей и стать медиатором / К. В. Гаврилов. — СПб. : Амфора. — 304 с.
2. Ким М. Н. Технология создания журналистского произведения / М. Н. Ким. — СПб. :

Михайлова В. А., 2001. — 320 с.

3. Лісневська А. Інфотейнмент та гра як складові технології створення телевізійних новин [Електронний ресурс] / А. Лісневська // Синопис: текст, контекст, медіа. — 2014. — № 3. — Режим доступу : <http://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/100>.

4. Лукина М. М. Технология интервью : учеб. пособ. для вузов / М. М. Лукина. — М. : Аспект Пресс, 2003. — 191 с.

5. Макущенко М. О. Основні принципи формату інфотейнмент в ефірі українських телеканалів / М. О. Макущенко // Діалог: медіа-студії. — 2012. — Вип. 15. — С. 287—295.

УДК 070:811.161.2:004.738.

О. О. Полумисна

Прецедентні висловлювання в українських мас-медіа (на прикладі сайтів «Українська правда», «Дзеркало тижня», «Україна молода»)

Полумисна О. О. Прецедентні висловлювання в українських мас-медіа (на прикладі сайтів «Українська правда», «Дзеркало тижня», «Україна молода»). У статті досліджуються особливості використання в сучасній журналістиці так званого «чужого» слова, а саме – прецедентного висловлювання (на прикладі сайтів «Українська правда», «Дзеркало тижня», «Україна молода»), розглядаються способи впровадження в медіатекст прецедентних висловлювань, аналізується їх вплив на масового читача.

Ключові слова: *інтертекстуальність, медіатекст, цитата, прецедентні феномени, прецедентне висловлювання.*

Полумысная О. А. Прецедентные высказывания в украинских масс-медиа (на примере сайтов «Украинская правда», «Зеркало недели», «Украина молодая»). В статье исследуются особенности употребления в современной журналистике так называемого «чужого» слова, а именно прецедентного высказывания (на примере сайтов «Украинская правда», «Зеркало недели», «Украина молодая»), рассматриваются способы внедрения в медиатекст прецедентных высказываний, анализируется их влияние на массового читателя.

Ключевые слова: *интертекстуальность, медиатекст, цитата, прецедентные феномены, прецедентное высказывание.*

Polumysna O. Precedent utterances in Ukrainian mass-media (based on the example of the sites «Ukrainska pravda», «Dzerkalo tyzhnia», «Ukraina moloda»). The article studies the peculiarities of using the so-called «somebody else's» words, in particular precedent utterances (based on the example of the sites «Ukrainska pravda», «Dzerkalo tyzhnia», «Ukraina moloda»). Here included quotations from different texts, proverbs and sayings which make semantic space of a definite text extract, language aphorisms, and sayings, various political slogans which are quite often found in media language and in the language of the Ukrainian population. Also methods of introduction of precedent utterances to a media text as well as their impact on the reader are analyzed in the article, precedent phenomena, which the journalist uses in their own text that give the publications an ironic, emotionally-expressive, satirical tone, and give the option to enter events in general historical and cultural context are researched.

Keywords: *intertextuality, media-text, quotation, precedent phenomena, precedent utterance.*

У мові сучасної української періодики активно функціонують феномени прецедентності, які мають інтертекстуальну природу і, за визначенням Ю. Караулова, а) значущі для тієї чи іншої особистості в пізнавальному та емоційному відношенні, б) мають надособистісний характер, тобто добре відомі і широкому оточенню особи, включаючи її попередників і сучасників, в) звернення до них відновлюється

неодноразово в дискурсі певної мовної особистості [3:216].

Сучасні дослідники виділяють різні види прецедентних феноменів, серед яких особливе місце посідає прецедентне висловлювання як одне з найуживаніших у текстах сучасної української преси. Прецедентне висловлювання вже ставало об'єктом досліджень Л. Дідун [1], І. Захаренка [2], В. Красних [4], Г. Распаєвої [5], С. Сербрової [6], С. Сметаніної [7] та інших.